

Н. Р. Нижник*, С. П. Мосов**

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ АКТИВІВ — КЛЮЧОВИЙ МОМЕНТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В ХХІ СТОЛІТТІ

Років 20-25 тому наше суспільство не було настільки стурбоване проблемами інтелектуального капіталу. Сьогодні його значення постійно зростає і відображає все більшу залежність організацій та підприємств від нематеріальних активів. Щодня виникають компанії нового типу, здебільшого з нематеріальними активами. Вони виробляють багато нематеріальних продуктів, що розповсюджуються електронним способом, у “торговельному просторі” Інтернету. Це ЗМІ та компанії, основним ресурсом яких є знання. Їх продукція існує у цифровій формі, і самі вони справді можуть бути підприємствами III тисячоліття. Світ змінюється, потребуючи пошуку нових засобів управління підприємствами і організаціями, їх моніторингу, що знайдуть способи обов’язково відобразити ці зміни.

Для компанії третього тисячоліття головною цінністю є її співробітники, а точніше, їх знання. Співробітники вже не зустрічаються віч-на-віч так часто, як раніше, замінивши звичайний обмін думками електронними посланнями. Для деяких з них поступово відпадає практична необхідність з’являтися на роботу щодня, оскільки спілкування з колегами та керівництвом відбувається за допомогою комп’ютера та мережі Інтернет. Торговельна марка, що представляє компанію в зовнішньому середовищі та слугує засобом її ідентифікації, набуває, можливо, більшу цінність, ніж її виробничі потужності. Бізнес успішно здійснюється в торговельному просторі Інтернету, де ведеться пошук та обслуговування покупців із наданням їм товару завдяки застосуванню численних технологій.

Якщо ліквідувати комп’ютерні системи, електронну пошту та знання про те, як використовувати ці системи, підприємство не зможе функціонувати. Якщо позбавити підприємство знань співробітників, знадобляться роки, щоб їх відновити; якщо позбавити його торговельної марки, бізнес втратить свою цінність. Цілком очевидно, що цінність багатьох сучасних компаній полягає вже не в матеріальних, а в нематеріальних активах.

Можна з впевненістю стверджувати, що існуюча бухгалтерія не відображає справжню вартість компанії. Методи управління та ведення бухгалтерії нині не дають змогу ні оцінити, ні збільшити такі активи. Тому інвестори мають бути особливо уважними, щоб розрізнити фактичну і справжню вартість того чи іншого підприємства. Можна навіть вважати, що підприємства, що не володіють нематеріальними активами, взагалі не можуть мати вартості у довгостроковій перспективі. Часто підприємства та організації беруть людей на роботу та звільняють їх, особливо не задумуючись над тим, як це позначиться в майбутньому на їх діяльності. Багато компаній все це вважають навчання великим подарунком для персоналу. І все це є наслідком використання бухгалтерії, яку винайшли близько 500 років тому та базування на матеріальних активах, але ніяк не відображає реальну власність та кошти підприємства III тисячоліття.

Завдяки своїй цінні нематеріальні активи стають найважливішим елементом, що вимагає оцінки при різних угодах із приватизації, придбання або створення компаній, їх продажу або інвестицій. Але, як показують дослідження, сьогодні в середньому 40 % від вартості компанії,

© Нижник Н. Р., Мосов С. П., 2006

* завідувач відділу моніторингу ефективності законодавства Інституту законодавства Верховної Ради України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Академії правових наук України, Заслужений юрист України

** начальник науково-організаційного управління Національної академії оборони України, доктор військових наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України

яка пов'язана з її нематеріальними активами, не відображаються якимось чином у її балансовому звіті. Інколи через це нематеріальні активи називають "прихованою цінністю", яка потребує обов'язкового обліку в умовах III тисячоліття.

Термін "інтелектуального капітал" означає нематеріальні активи, без яких сучасна компанія вже не може існувати. Західні спеціалісти розглядають як фактори успішного існування компанії III тисячоліття кілька складових інтелектуального капіталу: ринкові і людські активи, інтелектуальну власність та інфраструктурні активи.

Значущість ринкових активів, які включають марочні назви товарів, добре освоєні канали розподілу, сприятливі умови контрактів і т. ін., полягає в тому, що вони забезпечують компаніям конкурентну перевагу у зовнішньому середовищі та гарантують обізнаність покупців щодо характерних особливостей кожної компанії та характеру її діяльності.

Людські активи — це якості, що властиві людям: знання, творчі здібності, вміння вирішувати проблеми, лідерські якості, підприємницькі, управлінські навички і т. ін. При цьому людина розглядається не просто як інструмент для виконання певної роботи, а і як самодостатня система, що змінюється, здатна з плином часу освоювати різні види робіт. Але, на відміну від ринкових, інтелектуальних та інфраструктурних активів, людські активи не можуть постійно належати компанії, адже її співробітники з часом звільняються з різних причин.

Інтелектуальна власність, що складається із ноу-хау, торговельних секретів, патентів та різних авторських прав, являє собою узаконений інструмент для захисту різних активів компанії.

Наявність інфраструктурних активів, до яких належать технології, методи і процеси, дає змогу компаніям функціонувати більш упорядковано. Цей вид інтелектуального капіталу забезпечує формування середовища, в якому співробітники компанії працюють та спілкуються один з одним.

Аналізуючи пріоритетність кожної складової інтелектуального капіталу, слід зауважити, що основними є людські активи, а решта його видів похідні від них. Розглядаючи значущість решти складових інтелектуального капіталу, перевагу потрібно віддавати, в першу чергу, інтелектуальним активам — результатам розумової діяльності людини.

Як виміряти цінність людських активів державного підприємства, наприклад під час оцінювання щодо приватизації? Враховуючи, що вся приватизація в Україні пройшла без урахування вартості досить дорогого інтелектуального капіталу, питання залишається досить актуальним в умовах процесу приватизації в нашій державі, що триває, і потребує сьогодні особливої уваги з боку уряду, оскільки у вартості інтелектуального капіталу приховані фінансові резерви для реалізації урядових програм.

Існує багато аспектів виміру цінності людини для компанії на сьогодні або в перспективі. Можна втратити багато часу на складання загального списку критеріїв, придатних для всіх без винятку підприємств та організацій. Але, враховуючи досвід провідних країн світу, робити це не потрібно. Досить вибрати базовий набір, що дає змогу особам, які пов'язані з управлінням інтелектуальним капіталом, приступити до ревізії людських активів і визначення власних критеріїв для своєї сфери бізнесу. З огляду на світовий досвід можна запропонувати розпочати з таких категорій, як освіта, професіоналізм, кваліфікація, пов'язані з працею знання, вміння і навички, професійні нахили і психометричні характеристики.

Зауважимо, що критерії оцінки індивіда, які становлять інтерес, можуть бути різними в різних компаніях, у різних сферах діяльності і в різний час. Крім того, сама особа з часом професійно зростає і змінюється не лише в результаті навчання та набуття нових навичок, а й тому, що з роками змінюються її особистісні якості, набувається життєвий досвід. Це означає, що будь-яка ревізія у сфері управління людськими активами має бути безперервного характеру.

Ураховуючи достатню вивченість питань управління персоналом та оцінки його різних навичок і якостей, зосередимо увагу на інтелектуальних активах — найбільш актуальному питанні для України в сучасних умовах, коли необхідно якомога швидше знайти ще не зайняті ніші у світовій економіці.

Значущість інтелектуальної власності як активу полягає ось у чому. Інтелектуальна власність — це термін, що позначає деякі творіння людського розуму і комерційну символіку, які являють собою інтелектуальні цінності нематеріального характеру та є різними за рівнем і схожі з майновими виключними правами, що дають змогу використовувати їх на ринку. Інвестиції в інтелектуальну власність можуть мати для компанії ефект, аналогічний інвестиціям в устаткування, розробку продукції, маркетинг та дослідження. Сьогодні ринки вже оцінюють компанію не тільки за її матеріальними, а й нематеріальними активами.

Термін “інтелектуальна власність” застосовується зазвичай щодо патентів, авторських прав, торговельних знаків, виробничих таємниць, оригінальних технологій і ноу-хау.

Патент як право власності, надане винахіднику державою, є виключним, що означає монополне володіння ним власником протягом обумовленого терміну, а також недопущення інших суб’єктів до створення, копіювання або продажу цього винаходу. Патенти можуть використовуватися для стимулювання економічного розвитку. Зокрема, патентна інформація полегшує передачу технології і залучення прямих капіталовкладень; патенти заохочують проведення науково-дослідних робіт; патенти є каталізаторами нових технологій та підприємницьких ініціатив, компанії накопичують патенти та використовують їх для ліцензування, створення компаній та для інших угод, що приносять прибуток.

Наявність портфеля патентів виступає активом лише у випадку грамотного управління ним. Як показує світовий досвід, придбання, наприклад, ключових патентів може лише мати великий вплив на майбутні прибутки компанії. Є численні приклади компаній, ринкова вартість яких різко зросла в результаті придбання нами важливих патентів у ключових технологіях. Патенти можна використати як для захисту права власності, так і для конкурентної боротьби на ринку товарів. Низка патентів оформляється для того, щоб перешкоджати конкуренту у випуску нового товару на ринок або для створення бар’єрів інвестиціям у комерційне виробництво товару, що здійснено в результаті винаходу, наприклад лікарського препарату. У цьому випадку можуть виникнути патентні війни. Прикладом негативних наслідків таких війн є ситуація, що склалася в Російській Федерації. В радянські часи проблема правового супроводження військової техніки, що вироблялася в СРСР та експортувалася за кордон, вважалась другорядною. Заводи та конструкторські бюро були надійно захищені від іноземних розвідок, а щороку сплачувати мільйони доларів за закордонне патентування в Москві вважали зайвим.

На початку 90-х рр. ХХ ст. раніш закриті російські підприємства та інженери, що працюють на них, почали виходити на зовнішні ринки. Одночасно економічна криза та скорочення внутрішніх замовлень на зброю поставили оборонні підприємства на межу виживання. Цією ситуацією скористалися великі зарубіжні виробники зброї і військової техніки — тим паче, що Росія почала робити спроби просування своєї якісної і відносно дешевої оборонної продукції на нові ринки. Перші ж дослідження, проведені ФАПРІД, показали, що ситуація майже катастрофічна: сотні винаходів російських авторів, що застосовувались як на існуючих, так і на щойно розроблених системах зброї та військової техніки, вже запатентовані зарубіжними фірмами і юридично більше не належать вітчизняним підприємствам.

Найсильніший удар завдано російській авіапромисловості. Французька компанія “Ерокоптер Франс” отримала в Росії 8 патентів у галузі конструювання вертольотів, голландська компанія “Йелстаун корпорейшн” — 8 патентів в галузі розробки двигунів, причому авторами винаходів є росіяни, що отримали патенти від імені Нідерландської корпорації. Американська корпорація “Юнайтед технолоджис” отримала в Росії 6 патентів у галузі створення безпілотних літальних апаратів — одного із найперспективніших напрямів розвитку авіатехніки¹. І цей список досить великий. За оцінкою спеціалістів в ФАПРІД, масштаби “патентної агресії” проти Росії

¹ Мосов С. П. Інтелектуальний потенціал Збройних Сил України — запорука їх бойової готовності та боєздатності // Інтелект. власність. — 2005. — № 2. — С. 49-53.

досягають великих розмірів. І настане час, коли у Росії можуть з'явитися нові, досить серйозні правові проблеми щодо просування своєї зброї на світовий ринок.

А яка ж ситуація в Україні? Базуючись на звітних документах Департаменту інтелектуальної власності, можна вже сьогодні спрогнозувати початок аналогічної патентної війни і в Україні. Так, з 1999 р. спостерігається значне збільшення кількості заявок на винаходи, корисні моделі та промислові зразки, що подаються іноземними заявниками. В першій половині 2005 р. частина заявок від іноземних заявників щодо першого півріччя 2004 р. виросла на 10 % (з 26 % у 2004 р. до 36 % в 2005 р.). Активно на ринку інтелектуальної власності в Україні діють Росія, США, Німеччина, Франція, Великобританія та Швейцарія. Патентують свої винаходи також Беларусь, Чехія, Польща, Естонія, Республіка Корея².

Зростання частки іноземних заявників у загальній кількості поданих заявок на винаходи до 36 % має стати серйозним попередженням для нашого уряду. Якщо таке зростання відбуватиметься в умовах дії постанови Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2004 р. № 1716, в якій були враховані фінансові вимоги ТРІПС у зв'язку з намаганням України вступити до СОТ, то які наслідки для України може мати прийняття урядом пропозицій Мінекономіки щодо збільшення розмірів зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності: для національних заявників з числа юридичних осіб — у 15-30 разів, а фізичних — у 3,3-7 разів?

Таке підвищення розмірів зборів зовсім не відповідає темпам зростання ВВП в Україні на душу населення і досягнутим розмірам мінімальної і середньої заробітної плати. Таким чином, прийняття урядом пропозицій Мінекономіки може призвести не тільки до обмеження існуючих прав громадян України і унеможливити для багатьох потенційних заявників — наших громадян та бюджетних організацій здійснення прав на правову охорону їх творчих досягнень, а й до суттєвого збільшення частки іноземних заявників, які можуть використовувати отримані патенти для захисту своїх прав, а також для організації в найближчій перспективі жорсткої конкурентної боротьби на українському ринку товарів. Більше того, такий крок уряду може привести до ситуації, коли український інтелект буде переходити до іноземних компаній і авторами патентів, які належать іноземним компаніям, можуть стати українські винахідники. Україна не повинна і не має права повторювати аналогічні помилки Росії.

Наступною складовою інтелектуальної власності, що має важливе значення для компанії на ринку, є товарний знак — зареєстроване позначення, що асоціюється у споживача з компанією та відрізняє її товари від товарів інших компаній. Товарні знаки виконують цінну макроекономічну функцію з погляду встановлення процедури проходження товарів і технологій, тим самим сприяючи вихованню почуття відповідальності перед споживачем. Вони також відіграють стратегічну ринкову роль на самостійних підприємствах. У цілому можна вважати, що товарний знак виконує чотири основні функції, які стосуються зусиль, спрямованих на те, щоб відрізнити відповідні товари і послуги, їх походження, якість та їх просування на ринку.

Вдалих товарний знак із хорошою репутацією серед споживачів може підвищити цінність компанії або рішуче сприяти тому, щоб продукція та послуги компанії стали більш привабливими для споживачів. Товарні знаки також є одним із базових елементів франчайзингу.

Стратегічне використання товарного знаку у поєднанні із франчайзингом є ефективною базовою бізнес-моделлю в багатьох країнах світу. На відміну від патентів і авторського права, дія товарних знаків може тривати безкінечно, що робить їх досить надійним активом інтелектуальної власності, цінність якого з часом тільки зростає.

Сьогодні поряд із тенденцією до загального зростання заявок на знаки для товарів за національною процедурою від українських заявників спостерігається і тенденція до збільшення кількості заявок від іноземних заявників.

² Пирятинська С. Ф., Дмитрієва О. С., Пархоменко О. В. Винахідницька діяльність в Україні. — К.: УкрІНТЕІ, 2002. — 12 с.; Річний звіт 2003 / Держ. департамент інтелект. власності. — К.: ДДІВ, 2004. — 84 с.

Порівняно з першим півріччям 2004 р. частка заявок від іноземних заявників у загальній їх кількості в 2005 р. збільшилась на 48 % і становить 20 % (порівняно з 14 % в першому півріччі 2004 р.). При цьому найбільшу їх кількість подали заявники із США, Росії, Німеччини та Швейцарії³.

Без сумніву, ще однією важливою складовою інтелектуальної власності вважається авторське право. Це справді актив, оскільки його власник може продавати такі оригінальні авторські твори, як книжки, картини, архітектурні, музичні композиції і комп'ютерні програми, видавати на нього ліцензії, примножуючи, таким чином, власне благо. Тільки в США такий сектор економіки, як індустрія створення творів, що охороняються авторським правом, щороку приносить державі дохід, що перевищує 238 млрд. дол.

Стосовно України за останні роки вжито активних заходів щодо створення необхідної правової бази із захисту авторського права, і сьогодні можна з упевненістю стверджувати, що така база створена і дає змогу належним чином захищати авторське право і суміжні права.

Наступною важливою складовою інтелектуальної власності є виробнича таємниця, що являє собою інформацію, якою не володіють інші представники певної галузі.

Виробничі таємниці, як правило, захищаються шляхом укладання конфіденційних угод або договорів про нерозголошення, в яких зазначається термін дії цієї угоди та умови збереження таємниці.

Заключною складовою інтелектуальної власності, що характерна саме для людини та має важливе значення для компанії на ринку і визначається як сукупність знань (явних і прихованих) за певною тематикою, якою володіє людина, є ноу-хау. Незважаючи на існування деяких комп'ютерних систем, демонструючи свідомі дії в низці випадків, ноу-хау все ще залишається характерним саме для людини.

Ураховуючи важливість інтелектуальної власності як активу, кожна сучасна компанія, що намагається стати успішною компанією III тисячоліття, має визначити, як і яким чином інтелектуальні активи сприятимуть досягненню її мети. Загально визнано, що за останні десятиліття розвиток економіки, технологій та права підвищив увагу міжнародної спільноти до інтелектуальної власності. Глобалізація і лібералізація світових ринків загострили конкуренцію між компаніями.

Інтелектуальні ресурси, на противагу матеріальним активам, набувають вирішального значення для забезпечення стійкого розвитку завдяки своїм унікальним особливостям, а саме у зв'язку з тим, що, на відміну від таких традиційних ресурсів, як земля, праця, корисні копалини, вони є невичерпними і відтворюваними (поки люди живуть).

Уже багато років економісти намагаються пояснити те, чому в деяких країнах економіка зростає швидше, ніж в інших, тобто чому деякі країни багаті, тим часом як інші в схожих умовах такими не є. Загально визнано, що знання та винаходи відіграли важливу роль в економічному зростанні, особливо в останні роки. Одним із прикладів є Фінляндія, яка ввійшла у XX ст. економічно відсталою країною, і, здавалось, була приречена залишатись на задвірках світової економіки. За кілька десятиліть фіни змогли побудувати економіку, яка зараз, за даними Світового банку, посідає 14-те місце в світі за ВВП на душу населення. А за даними ООН, Фінляндія стабільно входить у двадцятку країн, де найкомфортніше живеться людям. Другий приклад — переможена у Другій світовій війні та бідна на енергоресурси Японія. Через півстоліття і світ був захопті від “японського дива” XX століття: економіка країни виходить на друге місце в світі за валовим доходом, щороку штампуючи товари на 4,8 трлн. дол.⁴

³ Аналітична довідка про надходження і розгляд заявок на об'єкти промислової власності та реєстрацію охоронних документів у I півріччі. — К., 2005 р. — 6 с.; Промислова власність у цифрах (I півріччя 2004 року). — К.: ДДІВ, 2004 — 8 с.

⁴ Кисилів С. Наши ниши // Аргументы и факты в Украине. — 2005. — № 26 — С. 7.

Головний секрет успіху економік цих країн у тому, що вони змогли знайти свої унікальні ніші на світовому ринку завдяки реалізації інтелектуальних активів у перспективних ключових галузях, розвиток яких був орієнтований на світові запити в найближчі десятиліття. У Фінляндії такими нішами стали паперова промисловість, будівельні матеріали і технології, меблі, пізніше — мобільний зв'язок. У свою чергу, в Японії відмовились від розвитку авіації і будівництва кораблів (хоча те і інше досить швидко розвивалось під час війни), віддавши перевагу “світовій” автомобільній промисловості, а у подальшому — високим технологіям.

Чи існують такі потенційні проривні ніші на світовому ринку для України?

Ураховуючи результати опитування, проведеного газетою “Аргументи і факти в Україні” серед провідних економістів України, до складу привабливих галузей України слід віднести інформаційні технології (насамперед програмне забезпечення), високотехнологічне машинобудування (передусім авіа-будівництво) і військово-промисловий комплекс.

Інформаційні технології є рушієм світового прогресу і є основою конкурентоспроможності провідних економік світу. Завдяки накопиченому інтелектуальному потенціалу Україна має шанс для прориву на ринок інформаційних технологій, володіючи молодістю, але такою, що швидко розвивається, індустрією інформаційних технологій.

Підтверджує цей висновок і аналіз результатів досліджень консалтингового агентства Маркет-Візіо. Так, обсяг експорту послуг і продуктів у сфері інформаційних технологій зріс на 40 % і становить близько 70 млн. дол. Українська галузь за експортом інформаційних технологій перебуває у фазі активного розвитку. Близько 60 % від усіх компаній було засновано протягом останніх п'яти років. На цей період припадає і початок експортної активності 75 % від усіх компаній. До експортної діяльності залучено понад 300 українських компаній, що запросили близько 10 тис. спеціалістів з питань інформаційних технологій.

Більшість цих спеціалістів має високий рівень кваліфікації і володіє найсучаснішими технологіями.

Сьогодні великі комп'ютерні компанії України розглядають питання розробки стратегії створення “східноєвропейської силіконової долини” — система десятків компактно розміщених науково-дослідних і виробничих компаній, що спеціалізуються на розробці, удосконаленні і продажу комп'ютерних програм і нового устаткування.

Досить високим є інтелектуальний потенціал України і в авіабудуванні. Наша країна входить до п'ятірки держав, які також мають нові технології у цій сфері. Саме в Україні побудований найбільший у світі вантажний літак АН-124 — “Руслан”. При цьому, за економічними прогнозами, світовий попит на вітчизняні “Руслани” буде щороку зростати на 8-15 %.

На особливу увагу заслуговує військово-транспортний літак АН-70, який у разі запуску у виробництво не матиме конкурентів на найближчі 50 років.

Україна вже кілька років стабільно входить до 10 країн-лідерів з експорту озброєння та військової техніки, який щороку приносить до скарбниці держави не менше від 500 млн. дол. Крім традиційного озброєння, Україна може запропонувати нові зразки високоточної і високотехнологічної військової техніки. Сьогодні наша країна має зразки нових сучасних радарних систем, систем радіорозвідки і радіопридушення, а також системи керованих на останній стадії польоту снарядів⁵. Саме українські “Кольчуги” в результаті безкоштовної, хоча і скандальної реклами, стали найвідомішою в світі системою пасивного відслідковування.

При цьому потрібно зауважити, що в розвитку інтелектуального потенціалу як у зазначених галузях, так і в тих, що розвиваються в Україні, існують об'єктивні бар'єри, які ще необхідно подолати.

⁵ Толубко В. Багатовекторність зовнішньої політики України: воєнно-технічний аспект співробітництва з Арабським світом // Україно-Арабський світ: Наук.-презентац. альм. — К.: Загальновоїн. спілка України, 2004. — С. 200-209.

Перший з них — брак фінансування і, передусім, науки. За останні десятиліття фінансування науки жодного разу не досягло тієї межі, з якої спостерігається вплив науки на розвиток економіки. При цьому частина фактичного бюджетного фінансування до останнього часу демонструвала виразну тенденцію до зменшення: з 2,3 % ВВП у 1990 р. до 0,31 % від ВВП у 2002 р. Характерно, що ВВП, який витрачається на наукові дослідження в Україні, в 2-2,5 рази менше порівняно з провідними країнами світу⁶.

Той факт, що українською наукою за такого рівня фінансування все ж досягнуто низку принципово важливих практичних результатів, пояснюється тим, що вона реалізувала при цьому свої досить значні напрацювання, накопичені за попередні роки.

Навряд чи можна сподіватися на подальший розвиток і посилення інтелектуальних активів у перспективних для України сферах, якщо відповідні витрати на наукові дослідження з розрахунку на одного вченого в Україні, за даними центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України, майже втричі менший порівняно з Росією, у 18 разів — порівняно з Бразилією, в 34 рази — порівняно з Південною Кореєю і більш ніж у 70 разів — порівняно із США. Водночас потрібно зазначити, що цей параметр є одним із важливих, який обов'язково враховуватиметься при вступі до Європейського Союзу.

Другий бар'єр — освітній. Відомі економісти висловлюють думку про те, що накопичення знань є рушійною силою економічного зростання. Згідно з цією теорією, для стимулювання зростання економічна політика країн має заохочувати капіталовкладення у нові дослідження й розробки і субсидювати програми, що розвиваються, в першу чергу, в людські ресурси. Високі світові стандарти вимагають поглиблення знань не тільки у працівників, а й у керівників. Наприклад, у Південній Кореї щороку на освіту держава витрачає близько 13 % ВВП (для порівняння в Україні — 4,5 %), при цьому основні кошти витрачаються на освіту фахівців для ключових секторів економіки. Тож не дивно, що Південна Корея змогла стати одним з лідерів серед “східно-азіатських тигрів” і легко пережити світову економічну кризу 1998 р., від якої різною мірою постраждали майже всі країни світу.

В Україні поки що немає єдиного розуміння необхідності активного розвитку людських активів. Одним із підтверджень цьому є проект закону України “Про цивільну службу” від 21 липня 2005 р. Як показує аналіз, державні службовці мають право на отримання без відриву від проходження державної служби післядипломної освіти, до 50 % вартості якої сплачує держава, за умови, якщо це навчання є необхідним для їх професійного зростання. За такого підходу залишається тільки гадати, де державному службовцю з невеликими грошовими доходами взяти ще 50 % на здобуття освіти, яка може знадобитися тільки для виконання його конкретних службових обов'язків.

Сьогодні, на жаль, вже виникли питання, особливо в сільській місцевості, пов'язані навіть із дошкільною освітою, — первинною системою надання знань, без яких у перспективі досить складно сформувати для суспільства творчу особистість.

В Україні, за даними ООН, дошкільною освітою охоплено лише 45 % від загальної кількості дітей дошкільного віку, хоча для деяких регіонів цей показник значно нижче: 22 % — в Івано-Франківській області і 26 % — у Львівській та Рівненській областях.

Ураховуючи намагання України стати європейським та світовим лідером у ключових для країни галузях, потрібно, на нашу думку, сьогодні спрямувати державну політику, насамперед, на розробку стратегії створення, накопичення та розвиток людських та інтелектуальних активів, а також методів ефективного управління ними. Це дасть змогу реалізувати прогнози економістів щодо того, що в майбутньому для України пріоритетними будуть такі галузі, як інформаційні технології, авіація, озброєння та військова техніка.

⁶ Малицький Б. А., Попович О. С., Соловйов В. П. та ін. Рациональне фінансування науки як передумова розбудови знанневого суспільства в Україні — К.: Фенікс, 2004. — 32 с.